

Hok- verrijking voor varkens

Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat het onderzoeken van de omgeving en het manipuleren van diverse materialen voor varkens essentiële gedragingen zijn. Varkens zijn namelijk buitengewoon onderzoekend van aard. In hun natuurlijke omgeving helpt dat hen onder snel veranderende omstandigheden te bepalen wat eetbaar is en wat niet. Onderzoek wijst uit dat varkens die in een natuurlijke omgeving leven 75% van de daglichturen actief zijn; ze wroeten, zoeken naar voedsel en verkennen hun omgeving.

Wanneer deze intelligente dieren, die gewend zijn een complexe omgeving te verkennen, in een kaal hok worden gehouden kunnen gedragsproblemen ontstaan. Ook al krijgen de varkens geconcentreerd voer, de drang voedsel te zoeken zullen ze altijd hebben. Als er geen geschikte materialen voorhanden zijn waarmee ze kunnen experimenteren, kunnen ze hun zoekgedrag op hun soortgenoten gaan richten, met als gevolg dat ze in elkaars staarten en oren gaan bijten.

Volgens de wetgeving van de EU “moeten de varkens permanent kunnen beschikken over voldoende materiaal om te onderzoeken en mee te spelen, bijvoorbeeld stro, hooi, hout, zaagsel, compost van champignons, turf of een mengsel daarvan (...)”. De wet verplicht boeren niet om een van deze zes materialen te gebruiken, maar als er iets anders wordt gebruikt, moet dit materiaal net zo effectief zijn, zodat het “voorziet in hun onderzoekende en manipulatieve behoeftes”.

In de EU is het routinematig couperen van varkensstaarten bij wet verboden. Bovendien moeten boeren voorkomen dat hun dieren in elkaars staart gaan bijten door “ontoereikende omgevingsfactoren of beheerssystemen” aan te passen. Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat de hoofdoorzaak van het staartbijten moet worden gezocht in de prikkel-arme leefomgeving van het dier en het gebrek aan stro of een ander geschikt

materiaal. Met alléén verrijkende materialen zullen boeren het staartbijten niet kunnen voorkomen, maar zonder deze materialen zullen ze er zeker niet in slagen.

Bij het vaststellen of een bepaald soort verrijkend materiaal effectief is, zijn twee vragen belangrijk:

- Voorziet het in de onderzoekende en manipulatieve behoeftes van de dieren?
- Neemt het staartbijten erdoor af?

Varkens blijven vooral langdurig geïnteresseerd in materialen die vervormbaar en eetbaar zijn. Bovendien moet het materiaal kapot te maken zijn, er moet op gekauwd kunnen worden en er moet een geur aan zitten. Belangrijk is dat er geen mest op de verrijkende materialen komt.

Welke materialen voldoen aan de eisen van de varkens, én aan de wet?

Een dikke laag stro

Een dikke laag stro is waarschijnlijk het beste verrijkende materiaal dat er bestaat. Er moet regelmatig voor een verse laag stro worden gezorgd, om de nieuwsgierigheid van de dieren te blijven prikkelen. Zelfs het gebruik van kleine beetjes vers stro kan al voldoende zijn om hierin te voorzien.

Stro zorgt bovendien voor comfort en warmte en vormt een aanvulling op het dieet van de dieren.

Desalniettemin moeten varkens bij warm weer ook toegang hebben tot plaatsen waar ze kunnen afkoelen.

Het verstrekken van veel stro hoeft niet beperkt te blijven tot kleine niche-bedrijven. Brydock Farms in Schotland, een dochterbedrijf van VION UK, levert wekelijks 4000 varkens af. Nadat de varkens op dit

boerenbedrijf eenmaal de stobalen die bij hun aankomst in het hok lagen uit elkaar hebben getrokken, krijgen ze elke dag vers stro. Kijk voor meer informatie op deze site: http://www.europeanfarmersnetwork.org/files/efn/documents/case_studies_1_0.pdf

Varkenshouderij in Frankrijk. Foto: © Jim Philpott

Een dikke laag ander eetbaar, vezelig materiaal zoals houtsnippers, rijstvliesjes of pindadoppen zorgt er ook voor dat varkens geprikkeld blijven om actief naar voedsel te zoeken.

Boeren in landen met een warm klimaat vragen zich soms af of hun varkens wel kunnen afkoelen als ze op stro gehuisvest worden. In dat geval kan de boer het beste niet de hele vloer bedekken met stro en ervoor zorgen dat de dieren toegang hebben tot een waterpoel, zodat ze kunnen afkoelen.

Varkens op strooisel in Brazilië

Een aantal bedrijven in het zuiden van Brazilië, waar het relatief warm is, gebruikt pindadoppen, rijstvliesjes of houtsnippers als bedekking voor de stalvloer. Varkens worden daar vaak gehouden in halfopen stallen met een gordijnsysteem.

Stro in een houder

Stro in een houder of rek aan de muur is niet zo effectief als stro op de grond, maar het kan tot op

zekere hoogte varkens wel geprikkeld houden en zodoende staartbijten helpen te verminderen. Stro in een houder moet wel elke dag worden bijgevuld.

In een studie naar varkens op een vloer met (deels) roosters werd een houder beschreven die bestond uit een metalen buis (77 centimeter lang, met een diameter van 29 centimeter) waar een mand van metalen ringetjes onder hing (17 centimeter hoog). De houder hing aan de rand van het hok, ongeveer 3 meter van de kant boven de dichte vloer en op kophoogte. De houder was gevuld met lange strosproeten, zodat de varkens met hun neus erin konden wroeten en de sproeten door de mand konden trekken. Op de grond van het hok was onder de houder een metalen schaal (57,5 x 56 centimeter, met een rand van 4 centimeter) gemonteerd die het stro opving dat naar beneden viel.

Deze houder werd gebruikt boven een gedeeltelijk dichte vloer, maar kan ook boven een rooster-, of spletenvloer worden gebruikt, op voorwaarde dat er een metalen schaal of houten plank op de vloer wordt geplaatst om het stro op te vangen dat naar beneden valt, zodat het langer beschikbaar is.

Strohouder. Foto: © Dr. Heleen van de Weerd

Stro is het meest effectief als:

- er elke dag voor vers stro wordt gezorgd, en;
- als het stro niet gesnipperd of gehakt is, maar de volle lengte heeft.

Maar elke soort stro is nog altijd beter dan geen stro.

Samengeperste blokken of balen stro en hangende metalen manden met lang stro erin helpen ook, maar een dikke laag ligstro is nog altijd het meest effectief.

Strobalen: De dieren zijn langer bezig om deze uit elkaar te trekken.

Champignoncompost

Ook rekken met champignoncompost helpen het staartbijten te verminderen. Varkens kunnen stukjes compost uit het rek laten vallen door met hun neus tegen het metalen rooster aan de onderkant van het rek te duwen, terwijl ze staan of zitten.

Er is onderzoek gedaan naar het gebruik van een rek met champignonmest in een stal waar varkens op een roostervloer werden gehouden. Het rek was 180 bij 60 centimeter en de gaatjes in het metalen rooster waren 30 mm² groot. Het rek hing zo boven de varkens dat ze er goed bij konden en het werd steeds hoger gehangen naarmate de varkens groeiden. Het werd in eerste instantie 60 centimeter boven de grond gehangen en zodra de varkens hun slachtgewicht bereikt hadden, werd het rek ongeveer 75 centimeter boven de grond gehangen.

Het foerageergedrag van varkens bestaat uit onderzoeken, manipuleren, kapotmaken en opeten. Daarom zijn eetbare of voedzame materialen zo effectief als verrijking.

Maiskuil

Uit ervaring is gebleken dat maiskuil het onderzoekende gedrag van varkens stimuleert, wellicht omdat het voedzaam is en in veel variaties te krijgen is.

Als de varkens te weinig van een bepaald materiaal wordt gegeven, blijft er wellicht op een zeker moment te weinig over voordat de voorraad wordt bijgevuld. Het gevolg is dat varkens hun interesse verliezen in dat specifieke materiaal en mogelijk hun foerageergedrag op hun soortgenoten gaan botvieren.

Houtkrullen/houtsnipper ('Canadian bedding')

In de stal van dit Nederlandse boerenbedrijf ligt een dunne laag houtsnipper op de vloer (5 tot 10 centimeter).

Foto: © Jorg Broenink (Nederland)

Andere materialen die effectief kunnen zijn als verrijkend materiaal en zo staartbijten kunnen helpen voorkomen

Er zijn diverse andere materialen die te gebruiken zijn, maar een dikke laag stro is nog altijd het meest effectief. Om voor afwisseling te zorgen en zo de dieren te blijven prikkelen wordt sterk aangeraden om:

- altijd twee of meer verschillende materialen tegelijkertijd aan te bieden
- regelmatig nieuwe materialen aan te bieden, aangezien varkens snel (soms al na één of twee dagen) hun interesse verliezen in materiaal dat minder effectief is.

Geschikte materialen zijn onder andere:

Hout

Het hout moet zacht zijn, omdat de varkens erop moeten kunnen kauwen en het moeten kunnen vervormen. Er zijn diverse vormen hout te gebruiken:

Stammen

Door middel van twee steunen die boven elkaar tegen de rand van het hok worden bevestigd, kan er een stam verticaal tegen de zijkant van het hok gemonteerd worden. De onderkant van de stam bevindt zich op vloerhoogte. Er kan ook een plastic houder in de vorm van een U aan de zijkant van het hok worden bevestigd die de stam op z'n plaats houdt. Deze moet wel op z'n minst enkele centimeters boven de vloer worden bevestigd, zodat de varkens nog bij de onderkant van de stam kunnen.

Takken

Schors / compost

Houtwol (houtkrullen) (foto)

Kokosvezel

Touwen

Uit onderzoek is gebleken dat varkens wel veel tijd besteden aan het onderzoeken, kauwen op en eten van touwen, maar dat er dan nog steeds relatief veel in staarten wordt gebeten.

Voedselverrijking

De volgende tekst over voedselverrijking, inclusief de foto's en een aantal andere foto's in deze publicatie zijn ter beschikking gesteld door British Pig Executive (BPEX).

Principes van voedselverrijking:

- 1) Door middel van voedselverrijking worden varkens langer beziggehouden dan wanneer het voedsel op één plaats of op gezette tijden in maaltijden wordt aangeboden;
- 2) De foerageeractiviteit sluit beter aan bij hun natuurlijke gedrag, waardoor ze minder tijd hebben om hun hok of elkaar te beschadigen;
- 3) Gebruik hun eigen voer of introduceer iets nieuws.

Gebruik een deel van de dagelijkse portie:

- Vermeng het met vers stro;
- Als er op de vloer gevoerd wordt, moet deze schoon genoeg zijn en de groepjes dieren klein;
- Verstop het voer in stukken hout of objecten die kapot kunnen;
- Gebruik een voerbak voor vloeibaar voer, zodat de varkens iets moeten doen voor hun eten;
- Gebruik bijvoorbeeld een Edinburgh Football (tijdens het rollen wordt het dier telkens beloond met een klein beetje voedsel) of een stevig hondenspeeltje.

Mogelijke aanvullende voedingsmiddelen:

- Gras (gemaaid, zoden, kuil)
- Brokken
- Likstenen (foto)
- Zeewier
- Kruiden
- Fruit / groente

Vast voedsel:

- Bieten
- Rappen (foto)
- Koolrabi

Verspreid de groenten door het hok (gesneden of in hun geheel), hang ze aan de rand van het verblijf of vul een rek ermee.

Materialen die op zichzelf geen verrijking zijn voor de dieren en staartbijten niet voorkomen

Kettingen en autobanden

Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat metalen kettingen en autobanden geen effect hebben; de nieuwigheid is er voor de varkens snel af. De Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) heeft tevens geconcludeerd dat voorwerpen zoals kettingen, kauwstaven en ballen niet effectief zijn als verrijkend materiaal.

De EFSA heeft benadrukt dat onverwoestbare materialen zoals kettingen en banden niet voorzien in de manipulatieve behoeftes van varkens. Ze mogen echter wél gebruikt worden als aanvulling op materialen die kapot te maken zijn en waarmee voedsel kan worden verkregen, maar kunnen niet als vervanging hiervan dienen.

Kettingen kunnen nuttig zijn als aanvulling, maar zijn op zichzelf niet effectief, omdat ze niet kapot te maken zijn of eetbaar zijn. Toch hebben boeren die hun varkens stro geven de ervaring dat hun dieren ook graag met kettingen bezig zijn. Ze zijn vooral gefascineerd door de schakels van de ketting die in hun bek langs elkaar bewegen.

Plastic speelgoed

De ESFA verklaart ook dat zelfgemaakt plastic speelgoed (zoals 'helikopterspeeltjes') of commerciële tegenhangers zoals de Bite Rite™, een plastic kauwspeeltje "relatief ineffectief zijn in het voorkomen van staartbijten". Uit een toonaangevend onderzoek is gebleken dat varkens die beschikking hadden over de Bite Rite™ sneller in elkaars staarten begonnen te bijten dan varkens die op een dikke laag stro stonden of over een houder beschikten waar stro uit getrokken kon worden. De Bite Rite™ kan dus het beste worden gebruikt in combinatie met effectievere materialen.

Uit meerdere onderzoeken is daarnaast gebleken dat als varkens vier verschillende speeltjes tot hun beschikking hadden, ze slechts 1,4% van hun tijd bezig waren met die speeltjes, terwijl de varkens gemiddeld 20% van hun tijd bezig waren met stro of maaskuil.

Nieuwe of aangepaste huisvesting

Bij de ingebruikname van nieuwe huisvesting of bij het aanpassen van de bestaande huisvesting moet rekening worden gehouden met de wetgeving betreffende verrijkingsmaterialen. Het belangrijkste is dat boeren bepalen of de nieuwe vloer geschikt is voor het gebruiken van verrijkende materialen die "voorzien in de onderzoekende en manipulatieve behoeftes" van hun varkens. Als ze met de nieuwe vloer zeer waarschijnlijk niet aan deze regelgeving kunnen voldoen, is dit geen goede keuze.

Stichting Compassion in World Farming Nederland
Postbus 1305
6501 BH Nijmegen
Telefoon: 024-3555552
E-mail: ciwf@ciwf.nl

COMPASSION
in world farming
ciwf.nl

